

М.В. Чорна, д-р екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

О.С. Морозов, асп. (*ХДУХТ, Харків*)

ПРИНЦИПИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Специфіка сучасного розвитку вітчизняної економіки, значний динамізм і невизначеність ринкового середовища в умовах затяжного характеру кризових явищ призвели до скорочення діяльності підприємств практично усіх сфер бізнесу. За таких умов суб'єктам господарювання необхідно підтримувати економічну безпеку, щоб залишитися на ринку.

Оцінка економічної безпеки підприємства традиційно визначається в науковій літературі як процес ідентифікації рівня економічної безпеки за певними критеріями відповідно до її структурних складових. Метою такої оцінки є визначення наявності (рівня) економічної безпеки підприємств на конкретний момент часу. Для забезпечення адекватності результатів оцінки необхідно її здійснювати на основі певних принципів. Принципи оцінки економічної безпеки підприємств розглядаються як сукупність базових правил проведення процесу її оцінювання. Внаслідок того, що економічна безпека підприємства – це комплексна система, яка складається з певних елементів, доцільним є використання як загальних принципів оцінки діяльності економічної системи, так і специфічних.

Серед основних загальних принципів, які доцільно використовувати під час оцінювання економічної безпеки підприємства як системи, можна виділити такі: принципи об'єктивності та адекватності, системності, комплексності, цілеспрямованості та досяжності, узгодженості; а серед специфічних – вибіркової, граничності, адаптивності та гнучкості.

Основним принципом будь-якої оцінки є принцип об'єктивності, його застосування забезпечує відображення реальних характеристик об'єкту оцінювання. Відповідно до цього принципу оцінка має ґрунтуватися на повній і достовірній інформації за усіма структурними складовими економічної безпеки підприємства. Традиційно принцип об'єктивності використовують разом із принципом адекватності, який забезпечує адекватність процесу оцінювання та однозначність його результатів.

Принцип системності забезпечує оцінювання об'єктів, явищ і процесів як системи з її усіма властивостями та закономірностями.

Внаслідок того, що економічна безпека підприємства розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів тобто як відкрита економічна система, яка підлягає впливу несприятливого зовнішнього середовища, то даний принцип є обов'язковим під час проведення процедури її оцінки.

Принцип комплексності забезпечує комплексну, всебічну оцінку, до того ж дає можливість урахувати і галузеву специфіку, і специфіку усіх структурних складових. Підкреслимо, що оцінка при цьому може ґрунтуватися на визначенні інтегрального показника або проводитися за багатокритеріальною системою показників. Використання цього принципу дає можливість урахувати всі структурні складові в комплексі та визначати можливий синергійний ефект, що доводить його необхідність.

Принципи цілеспрямованості та досяжності розглядаються в контексті по-перше, вибору сукупності цілей оцінки економічної безпеки підприємства, по-друге, визначення лише таких цілей, які є досяжними.

Застосування принципу узгодженості передбачає взаємозв'язок критеріїв та показників оцінки економічної системи одного рівня з економічними системами інших рівнів. Внаслідок того, що економічна безпека є системою, яка складається з окремих підсистем, під час її оцінки необхідне застосування даного принципу.

Принцип вибірконості передбачає можливість застосування визначеної сукупності показників, які дозволяють провести оцінку конкретних складових об'єкта в даний момент часу. Його застосування дозволить оцінити конкретні складові економічної безпеки тобто доцільність застосування лише в комплексі з іншими принципами, а не окремо.

Економічна безпека підприємства значною мірою визначається допустимістю відхилення від певних меж, а тому доцільним є використання принципу граничності. Даний принцип дає можливість визначити межі допустимих значень результативних показників за кожною складовою та в цілому.

Застосування принципу адаптивності дозволяє оцінити економічну безпеку підприємства щодо можливості адаптуватися до різноспрямованих впливів чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовищ. Унаслідок відсутності важелів впливу на зовнішні умови підприємство має забезпечувати спроможність протистояння ним завдяки внутрішній мобілізації реальних та потенційних можливостей, що дозволяє адаптуватися та утримувати економічну безпеку на необхідному рівні.